

XII. MAGYAR FÖLDRAJZI KONFERENCIA

A FÖLDRAJZTUDOMÁNY VÁLASZAI A KOMPLEX KÖRNYEZETI ÉS TÁRSADALMI KIHÍVÁSOKRA

TÉRTERMELÉS ÉS EGYENLŐTLENSÉGEK

- Egészségügyi digitalizáció Magyarországon 2020 után – Szigetszerű fejlesztések vagy rendszerszintű megoldások? – *Uzzoli Annamária*
- Az európai tudástermelés egyenlőtlenségeinek földrajzi jellemzői – részvétel a HORIZON programokban – *Tagai Gergely*
- Az egyházas vallásosság csökkenésének területi aspektusú vizsgálata Magyarországon – *Tóth Antal, Patkós Csaba*
- Az autóipar átalakuló földrajza Magyarországon – *Molnár Ernő, Mészáros Márk, Kiss-Polgárdi Tamás*
- A magyar országgyűlési választókerületek 2024-es módosításának földrajzi vonatkozásai – *Kovalcsik Tamás*

EGÉSZSÉGÜGYI DIGITALIZÁCIÓ MAGYARORSZÁGON 2020 UTÁN – SZIGETSZERŰ FEJLESZTÉSEK VAGY RENDSZERSZINTŰ MEGOLDÁSOK?

Uzzoli Annamária

HUN-REN CSFK Földrajztudományi Intézet

Az előadás célja, hogy áttekintést nyújtson a COVID-19 világjárvány rövid, közép- és hosszú távú hatásairól a hazai egészségügyi ellátásban, azok közvetlen és közvetett következményeiről, elsődleges a digitalizációs folyamatok tükrében. Ugyanis a koronavírus-járvány számos módon szerepet játszott az egészségügyben az elmúlt években, térben és időben eltérő kihívásokkal és az azokra adott válaszlépésekkel. Mindezek között az egyik legmarkánsabb jelenség a digitalizációs folyamatok térhódításához kötődött, amelyek nemcsak a mai napig velünk maradtak, hanem valószínűleg a jövőt is erősen befolyásolni fogják. Egyébként az egészségügy digitalizációja már a világjárvány előtt is kiemelkedő jellemzője volt az Európai Unió fejlesztési politikájának, ami az e-egészségügy (telemedicina) széles körű megjelenéséhez vezetett.

A főbb vizsgálati kérdések a következők:

Hogyan jelent meg a digitalizáció a járvány okozta kihívásokra adott megoldásokban?

Milyen módon hatott a telemedicina a magán- és az állami egészségügyi szolgáltatók munkájára?

Milyen hosszú távú következményeket lehet azonosítani a járványhatásokban az egészségügyi digitalizáció tükrében?

A kutatás elsősorban a szakirodalmi feldolgozás, a tartalomelemzés, a statisztikai elemzés, a kérdőíves felmérés és az interjúkészítések segítségével válaszol a feltett kérdésekre. A 2024/2025-ben elvégzett vizsgálatok egyik fontos eredménye, hogy a járvány katalizátor módon hatott a telemedicina széleskörű elterjedéséhez, azonban a digitalizációra épülő megoldások eltérően jelentkeztek a magán- és az állami egészségügyben. Tény, hogy az állami fejlesztések és a jogszabályalkotás lehetőséget adott a magánegészségügyi szolgáltatóknak is a digitalizáció kiterjesztéséhez is. Ugyanakkor azt is figyelembe kell venni, hogy sokszor szigetszerű fejlesztések térben és időben „nem érnek össze”, így korlátozottak a rendszerszinten hozzáférhető digitális lehetőségek. Ráadásul nagy különbségek vannak az ország egyes részei között ezek elérhetőségében, hozzáférhetőségében.

Az előadás alapját a 146833 és a 147032 számú projektek képezik, amelyek a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, az „OTKA” kutatási témapályázat (K_23) pályázati program finanszírozásában valósulnak meg

AZ EURÓPAI TUDOMÁSTERMELÉS EGYENLŐTLENSÉGEINEK FÖLDRAJZI JELLEMZŐI – RÉSZVÉTEL A HORIZON PROGRAMOKBAN

Tagai Gergely

ELTE Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont

Az előadás az akadémiai tudástermelés egyenlőtlenségeit vizsgálja Európában, különös tekintettel az Európai Unió országainak részvételére az EU kutatási és technológiai fejlesztési keretprogramjaiban. Az előadás célja felhívni a figyelmet a tudományos együttműködések és az ezekhez kapcsolódó erőforrások egyenlőtlenségeire. Az elemzés olyan társadalomtudományi elméletek segítségével, mint a periferizáció, az akadémiai kapitalizmus és legfőképpen az egyenlőtlen fejlődés elmélete, igyekszik megmagyarázni a részvételben fennálló egyenlőtlenségeket és a hegemon struktúrák reprodukcióját a kutatási hálózatokon belül.

Az EU-s Közösségi Kutatási és Fejlesztési Információs Szolgálat (CORDIS) adatai a Horizont 2020 és Horizont Európa programokról betekintést nyújtanak abba, hogy a különböző országok és intézmények milyen mértékben vesznek részt ezekben a kezdeményezésekben, és hogyan oszlanak meg közöttük az Európai Bizottság kutatásra szánt pénzügyi hozzájárulásai. A vizsgálat kiemeli a részvételben tapasztalható jelentős földrajzi egyenlőtlenségeket, amelynek legjellemzőbb mintázata, hogy a nyugat- és észak-európai országok nagyobb mértékben vesznek részt ezekben a programokban és képesek erőforrásokat bevonni, mint kelet-közép-európai társaik.

A nyugat-európai intézmények több szempontból dominálják az Európai Kutatási Térséget, mivel nagyobb hozzáféréssel rendelkeznek a finanszírozáshoz, az infrastruktúrához és a globális kutatási hálózatokhoz. Ezzel szemben a kelet-közép-európai intézmények nehezen érik el ugyanezt a szintű részvételt és erőforrásokat, és gyakran csak nyugati partnereiken keresztül kapcsolódnak a kutatási hálózatokhoz. A vizsgálat következtetése, hogy ezek a strukturális egyenlőtlenségek mélyen beágyazódtak az európai kutatási környezetbe, és a különböző társadalmi-gazdasági és geopolitikai helyzetű országok közötti egyenlőtlen hatalmi viszonyok még tovább erősítik. Noha az uniós kutatási programok célja az inkluzivitás előmozdítása és az egyenlőtlenségek csökkentése is az Európai Kutatási Térségen belül, a meglévő egyensúlyhiányok arra utalnak, hogy jelenlegi programstruktúra és a kedvezőtlenebb helyzetű államokat segítő kutatási kezdeményezések nem elegendők az európai akadémiai tudástermelés valóban egyenlő feltételeinek megteremtéséhez.

AZ EGYHÁZIAS VALLÁSOSSÁG CSÖKKENÉSÉNEK TERÜLETI ASPEKTUSÚ VIZSGÁLATA MAGYARORSZÁGON

Tóth Antal, Patkós Csaba

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszék

Hazánk keresztény ország, a népesség többsége hisz Istenben, azonban az intézményes vallásgyakorlás visszaszorul, csökken a vallási aktivitás, az ország Európában a közepesen vallásos-vallástalan országok közé tartozik. Az ellentmondást fokozza, hogy 2010 óta a politikai kereszténység jellemző, a hagyományos egyházak közéleti szerepe látványosan nő, ugyanakkor egyre kevesebben járnak templomokba.

A legutóbbi három népszámlálás (2001, 2011, 2022) során újra megjelentek a kérdőíveken a vallási közösséghez, felekezethez való tartozásra vonatkozó kérdések, viszont – az 1950 előtti kötelező válaszadással szemben – a vallási információk szenzitív jellegére tekintettel, a kérdések megválaszolása önkéntes volt.

2001 és 2022 között csak kis mértékű volt a magukat vallási közösséghez, felekezethez tartozókon belüli változás, nem volt jellemző a vallásváltás, az áttérés, továbbra is kiemelkedő a történelmi keresztény egyházak híveinek az aránya (katolikusok, reformátusok, evangélikusok). Jelentős arányban vannak azonban vallási közösséghez, felekezethez nem tartozók és többszörösére nőtt a kérdésre nem válaszolók száma és aránya. A legjelentősebb veszteség a legnépesebb közösséggel rendelkező római katolikus egyházat érte.

Előadásunkban ezeknek a változásoknak, az egyházas vallásosság csökkenésének, egyes kutatók által (mások szerint vitatott) elvallástalanodásnak nevezett folyamatnak a területi aspektusait vizsgáljuk meg. A releváns szakirodalmak feldolgozása után a három népszámlálás adatait elemezzük tematikus térképek, regionális elemzési módszerek (például vallási diverzitási index számítása) alkalmazásával.

Empirikusan vizsgáljuk továbbá, hogy az Egri Főegyházmegye területén az Érsekség fenntartásban működő oktatási, kulturális, egészségügyi, szociális intézmények és az egyházas vallásosság mértéke között milyen összefüggések figyelhetők meg: az olyan településeken, ahol ilyen intézmények működnek, vajon kisebb mértékű-e az elvallástalanodás?

Néhány kiválasztott, az egyházas vallásosság csökkenése által leginkább érintett településen az okok feltárása érdekében prominenciainterjúkat készítettünk egyházi és világi személyekkel, az egyházak által nyilvántartott vallásstatistikai adatok elemzésével vizsgáljuk a vallási aktivitás tendenciáját.

AZ AUTÓIPAR ÁTALAKULÓ FÖLDRAJZA MAGYARORSZÁGON

Molnár Ernő, Mészáros Márk, Kiss-Polgárdi Tamás

Debreceni Egyetem, Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszék

Az autóipar a magyar gazdaság meghatározó ágazatává, a hazai gazdaságpolitikai törekvések és viták egyik kulcsszereplőjévé vált az elmúlt évtizedekben. Nemcsak a gazdaság egészére gyakorolt hatása vitathatatlan, de területi folyamatokat alakító szerepe is jelentős. Az autóipar nem előzmények nélküli iparág, ugyanakkor mai meghatározó telephelyei elsősorban a külföldi működőtőke beruházásaihoz kapcsolódnak. Ezek kezdetben a Dunántúl északi részén és a főváros környékén összpontosultak, majd Észak-Magyarországon és Kecskemét térségében is mind hangsúlyosabbá váltak. A 2010-es és 2020-as évek fordulóján ugyanakkor két szempontól is számottevő változások körvonalazódnak: egyrészt, megsokasodni látszanak a kiemelkedő léptékű beruházások, másrészt mind jelentősebbé válik az autóipar elektromos átállásában érintett szereplők – mindenekelőtt az akkumulátor- és akkumulátoralkatrész-gyárak – jelenléte. E változásokra reflektál előadásunk, melynek keretében a hazai autóipar földrajzának rövid időtávon (2019 és 2024/2025 között) megfigyelhető átalakulását vizsgáljuk. Elemzésünk a közúti járműgyártás és néhány kapcsolódó iparág vármegyei adataira, továbbá a különböző országos és helyi hatókörű autóipari szervezetekben tagként regisztrált feldolgozóipari cégek települési szinten aggregált mutatóira épül. Munkánk célja nem csupán a földrajzi változások beazonosítása, hanem az autógyártás iparágakon átívelő kapcsolatainak térbeli leképezése is.

A MAGYAR ORSZÁGGYŰLÉSI VÁLASZTÓKERÜLETEK 2024-ES MÓDOSÍTÁSÁNAK FÖLDRAJZI VONATKOZÁSAI

Kovalcsik Tamás

HUN-REN TK Politikatudományi Intézet

A többségi választási rendszerekben a választókerületek kialakításának folyamatát állandó tudományos párbeszéd és politikai csatározások egyaránt kísérik, hiszen ezek döntő mértékben befolyásolni tudják a választások végkimenetelét. A nemzetközi szakirodalomban és joggyakorlatban különböző módszereket alkalmaznak a választókerület-határok meghatározásával kapcsolatos vitás kérdések rendezésére. Magyarországon azonban a törvényhozás részéről nincs arra kialakított módszertan, hogy az esetlegesen aránytalanná váló térfelosztást mikor és milyen alapelvek mentén vizsgálják felül. Már a 2011-ben elvégzett új választókerületi besorolást sem előzte meg semmilyen szakmai vagy társadalmi egyeztetés. Az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság és Kanada gyakorlatának tanulmányozásával a szerző kialakított egy eljárásrendet, amely mentén felülvizsgálhatók a kerülethatárok, továbbá egy javaslatcsomagot a választókerületek vármegyék közötti elosztásának módosítására, valamint a módosított kerületszámmal rendelkező vármegyékben lévő új kerületek határaitra. Ezzel szemben 2024 végén a kerülethatárok ezen elvek figyelmen kívül hagyásával és a társadalmi egyeztetés mellőzése mellett lettek módosítva. Az előadásban a kialakításra került és a szerző által javasolt beosztás összehasonlítása történik meg, külön kitérve az esetlegesen meglévő politikai szempontokra. Az eredmények azt mutatják, hogy a hatalmon lévő Fidesz-KDNP a választókerületekkel kapcsolatos aránytalansági problémát a jogszabályoknak megfelelően oldotta meg, de a megoldásban egyrészt politikai motivációk is felfedezhetőek, másrészt már a 2026-os országgyűlési választás alkalmával ismét fennállhatnak a korábban már meglévő aránytalansági problémák Pest-, illetve Tolna vármegyékben.